

Ursprunglig projektplan

I min projektplan uttryckte jag en ambition att studera närvaron av den antika litteraturen i ett urval Uppsaladissertationer från 1600-1850. Jag skulle studera denna närvaro som den tar sig uttryck i första hand i direkta hänvisningar, men också på mindre formella sätt såsom genom lån av uttryck, ommarkerade hänvisningar, anspelningar och reminiscenser. Jag skulle sedan jämföra i hur hög grad antika författare citerades i förhållande till annan typ av litteratur. Syftet med detta skulle vara att få en bild av hur stark den klassiska traditionen var vid universitetet inom olika ämnen och i vilken grad och i vilken takt man låter andra auktoriteter ta över, och vilka de var. Jag ville också studera hur den antika litteraturen, med särskild uppmärksamhet på poesin, citeras i Uppsaladissertationerna, nämligen i vilken grad, i vilka sammanhang och för vilka ändamål. Metoden för detta skulle vara kvantitativ innehållsanalys. Urvalet skulle bestå av dissertationer från fyra tidsperioder, som senare bestämdes till 1625-1650, 1685-1710, 1760-1785 och 1825-1850, och från fyra olika ämnen, medicin, juridik, teologi och statsvetenskap.

Om projektets utveckling

Projektet har i princip kunnat utföras enligt den plan som gjorts upp i projektbeskrivningen. De frågor jag ställt upp har behandlats i någon form, med något undantag. Själva applicerandet av den metod jag valt på dissertationsmaterialet var ett intressant experiment: Kvantitativ innehållsanalys är ju en för vetenskapshistoria okonventionell metod. Ingen studie som motsvarar min tidigare har gjorts, det vill säga på den typen av material och med denna typ av frågeställningar, annat än mindre och pilotstudier. Likheter i enskilda delar finns inom andra vetenskapsgrenar.

Mitt arbete har därför inledningsvis gått ut på att utarbeta en egen metod som klarar alla vetenskapliga krav och som svarar mot mitt material och studiens behov och syften.

När metoden väl var etablerad visade det sig att själva analysen av dissertationerna var väldigt tidskrävande. Därför blev jag tvungen att utelämna två ämnen från analysen, juridik och teologi. Dissertationer i medicin och statsvetenskap från de fyra tidsperioder som utsetts inom tidsperioden 1625-1850 har analyserats och jämförts med avseende på deras referenser till antika författare, och andra författare. Cirka 320 dissertationer har analyserats på detta sätt.

Projektets två viktigaste publikationer och projektets viktigaste resultat

Resultaten från den större delen av undersökningen presenteras i artikeln "The formal presence of the ancients. References to ancient Greek and Roman authors in medical and political science dissertations ca. 1625-1850" (inlämnad för bedömning till History of Universities (Oxford)). De viktigaste resultaten där är i sammanfattning, att i de fyra valda perioderna är referenser till antik litteratur som flest i perioden 1625-1650, i båda ämnena. Under denna period refererar de två ämnena till antika författare i nästan exakt samma utsträckning. Referenserna är märkbart färre redan i perioden 1685-1710, och nu framträder skillnader mellan ämnena i detta avseende. Man kan notera att referenser till antika författare i medicinska dissertationer redan i perioden 1685-1710, fastän Sverige inte började bli del av den vetenskapliga revolutionen förrän under 1730- och 40-talen. De skillnader som noterades mellan ämnena var märkbara även på nivån av individuella professorer under perioden 1685-1710: Denna tendens att citera antika författare i samma utsträckning som professorer inom den egna disciplinen är stark även in perioden 1760-1785, även om referenser till antika författare nu är betydligt färre.

I en mindre undersökning, vars resultat presenteras i "Antik poesi i tidigmoderna dissertationer" (inlämnad för bedömning till Samlaren (Uppsala) har jag undersökt poesicitatens roll och funktion i uppsaladissertationer, i både medicin och statsvetenskap, och diskuterat regelmässigheter i användandet av poesin. Min studie visar på hur poesin, förutom att den hade sin självklara plats för undervisning i moral och retorik, under 1600-talet också utgjorde facktexter inom ämnen som idag skulle betraktas som humanistisk-samhällsvetenskapliga, såsom filosofi, allmän historia, statsvetenskap och etik, psykologi, sociologi och kulturanthropologi. De tre senare ämnena existerade inte som egna ämnen under denna tid och poesin tycks alltså ha fyllt deras funktion. Den antika poesin citeras som flitigast i dissertationerna under den tid då också svensk latindiktning och latinsk retorik upplevde sin höjdpunkt i svensk historia.

The various developmental paths of the use of references to ancient literature and the use of poetry quotations suggest that these uses should be seen as two separate sides of the classical tradition at the universities.

Att bruket av referenser till antika författare överlag och bruket av antika poesicitat uppvisar olika utvecklingslinjer tyder på att de representerar två separata sidor av den klassiska traditionen vid universiteten.

Ett intressant biresultat av mitt projekt är att den metod jag till största del använt mig av, kvantitativ innehållsanalys, trots att den hittills i princip inte används inom ämnet idéhistoria, ger analysresultat som stämmer mycket väl med den etablerade bilden av utvecklingen på det område jag studerat. Den bilden bygger i princip på enbart kvalitativa forskningsmetoder. Att metoden ger det resultatet gör att man i framtiden kan känna sig tryggare med att använda denna "hårda" metod även på "mjuka" områden såsom detta.

Ett annat intressant biresultat är att materialet visar på många saker som kan inverka på ett universitetsämnes sätt att referera till olika källor, andra än stora omvälvningar i det gemensamma tankegodset. Till dessa mindre, praktiska, och tidigare inte mycket uppmärksammade orsaker hör oskrivna regler inom akademien, bristande tillgång till ny litteratur och bristande språkkunskaper. Dessa och ytterligare andra praktiska omständigheter som berör möjligheterna att referera torde göra att övergången från en diskurs till en annan i dissertationerna fördröjs.

Nya forskningsfrågor som genererats genom projektet

De resultat som projektet fått fram öppnar för jämförelser med andra europeiska universitet när det gäller dominans av den antika litteraturen kontra nya tidens litteratur. I förlängningen kunde detta utgöra viktig kunskap i identifierandet av faktorer som kan ha utgjort grund för den starka utvecklingen av svensk vetenskap under 1700-talet.

Vidare kan det arbete jag gjort för att anpassa den kvantitativa metoden till mitt material och mina frågeställningar vara till nytta för andra som vill prova samma metod på äldre vetenskapliga texter. Andra studier baserade på mitt insamlade och publicerade material kunde med fördel röra frågor om parafraaser kontra plagiat i äldre vetenskapliga texter, frågor om akademisk frihet och ofrihet speglade i censurfall rörande dissertationerna, och, inom ämnet bibliometri, tester av bibliometriska teorier på äldre tiders vetenskapliga litteratur för att studera tidigt grundlagda, traditionsburna skillnader i sätten att referera inom humaniora respektive naturvetenskaperna.

Andra typer av förmedling av projektets resultat, såsom seminarier, föreläsningar, länkar till egna hemsidor

Tidigt i projektet har jag berättat om det i populär föredragsform inom biblioteket och vid universitetet. Vid bibliotekets publika utställning 2012-2013, som rör bokäggande och bokbruk i äldre tid, har dissertationerna fått särskilt utrymme, och jag har fått tillfälle att visa upp den tidigmoderna dissertationens typiska särdrag och litterära sammanhang i monstrar, katalogtexter och artikel i utställningskatalogen (på svenska och engelska). Även i utställningen 2013-2014 om kristaller och kristallografi ingår dissertationer, som jag presenterar och vars innehåll jag diskuterar i en populärvetenskaplig artikel i utställningskatalogen. Under den tid projektet varat har jag deltagit i tre internationella konferenser. Jag planerar presentera delar av mina resultat vid International Association for Neo-Latin Studies (IANLS) konferens 2015. Fortlöpande har jag visat upp material vid olika seminarier, såsom det Idéhistoriska vid Uppsala universitet, Högre seminariet för latin, Uppsala universitet och det institutions- och universitetsobundna Nylatinskt nätverk. Information om publikationer kommer att läggas upp i DiVA och den forskarskapade bibliografin Bibliography on the history of higher education in Northern Europe.

Glädjande är att samtidigt som mitt projekt löper ut väljer Uppsala universitetsbibliotek att satsa medel på att digitalisera och OCR-läsa hela den äldre dissertations-samlingen. Arbetet pågår samtidigt med utvecklingen av en digital plattform för äldre tryckt material samt en satsning på OCR-läsning av äldre texter på latin. På detta sätt planerar man göra hela Uppsala universitets produktion av avhandlingar, från 1602 och framåt, fritt tillgängliga i sökbar textform i publikationssystemet DiVA (<<http://uu.diva-portal.org/smash/search.jsf>>). Tack vare välvilligt bidrag från Kungl. Vitterhetsakademien har vi nyligen också givits möjlighet att anordna en internationell konferens med rubriken Dissertations in the Baltic Sea Region 1600-1800 II för utbyte och informations-spridning inom ämnesområdet tidigmoderna dissertationer.

Uppsala universitetsbibliotek arbetar direkt för Uppsala universitet, och nära kontakter med universitetet är del av det dagliga arbetet. Som anställd har jag goda möjligheter att ge ett forskarperspektiv på utvecklingsarbetet vid biblioteket.

Publikationer

Anna Fredriksson Adman, "The Presence of the Classics in Academic Dissertations from Uppsala University c. 1600- c. 1850" (Projektpresentation) i *Lias: Sources and documents relating to the early modern history of ideas* 33(2006) 2, s. 145-149

Anna Fredriksson, "Form och frihet: Avhandlingsskrivande på 1600-talet" i för En tunna Rågmjöll: en utställning om bokband, ägande och bruk (Uppsala universitetsbiblioteks utställningskatalog 51) Uppsala 2012, s. 29-36. Också publicerad på engelska i samma katalog: "Form and Freedom: Dissertation Writing in the 17th century", på s. 69-76.

- " -: "Rykten och vetenskap: En 1600-tals-referens och dess tidigare öden" i I lag med böcker. Festskrift till Ulf Göranson (Acta bibliothecae R. universitatis upsaliensis vol. XLVI). Uppsala 2012, s. 107-118.

Under tryckning:

Anna Fredriksson, "En föränderlig stenvärld. En inblick i 1600- och det tidiga 1700-talets diskussion om hur kristaller blir till" i Platonska kroppar och kvasikristaller. Nedslag i kristallografins historia (Uppsala universitetsbiblioteks utställningskatalog 52) Uppsala 2013, s. 29-39. Också publicerad på engelska i samma katalog: "A Changeable World of Stone: A Glimpse into the 17th- and early 18th Discussion on the Generation of Crystals", på s. 51-61.

Under granskning inför publikation:

Anna Fredriksson, "The classical tradition in 17th-century dissertations from Uppsala: The evidence of references". Under granskning hos Lychnos : årsbok för idé- och lärdomshistoria : annual of the Swedish History of Science Society (Uppsala) (c. 30 p.)

- " -: "Antik poesi i tidigmoderna dissertationer". Inlämnad till Samlaren (Uppsala) för granskning (ca 46 s.)

- " -: "The formal presence of the ancients: References to ancient Greek and Roman authors in medical and political science dissertations ca. 1625-1850" Inlämnad till History of Universities (Oxford) för granskning (c. 27 p.)